

**Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради**

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 42

**ХЕРСОН
2019**

ЗМІСТ

Розділ 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	9
<i>Завгородня Т. К., Стражнікова І. В.</i> Вирішення освітніх проблем у Китаї та можливості творчого використання цього досвіду в Україні	10
<i>Чумак Л. В.</i> Теорія поколінь у контексті парадигм освіти	15
<i>Нагрибельний Я. А.</i> Філософія освіти Мирослава Стельмаховича в сучасному вимірі педагогіки	23
<i>Остапенко Л. В.</i> Родинно-шкільний простір як виховне середовище	29
Розділ 2. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	35
<i>Юрженко В. В.</i> Практика методології техніко-технологічного знання	36
<i>Кузьмич В. І.</i> Формування в школярів понять відстані та прямолінійності засобами метричної геометрії	43
Розділ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	51
<i>Герганов Л. Д.</i> Навчальні заклади судноплавних компаній як освітні середовища формування та професійного становлення фахівців морського транспорту	52
<i>Заболотська О. О.</i> Методичні основи формування готовності майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого писемного спілкування	57
<i>Кузьменко В. В., Мусієнко В. С.</i> Формування готовності педагогів до патріотичного виховання дошкільників у системі післядипломної освіти	65
<i>Кузьменко Ю. В.</i> Реформування системи юридичної вищої освіти в Україні.....	70
<i>Мельничук І. М.</i> Наукові підходи в підготовці майбутніх логопедів	75
<i>Шмалей С. В.</i> Інноваційні підходи в системі неперервної освіти фахівців морської галузі.....	80
<i>Грицик Н. В.</i> Моніторинг іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України як предмет дослідження	86
<i>Дзівідзінська І. С.</i> Навчання фонетики: запровадження цифрових технологій.....	91
<i>Жукова О. А.</i> Реалізація дидактичної технології формування соціальної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей класичних університетів засобами ігрових технологій.....	94
<i>Задерій І. Ю.</i> Формування готовності майбутніх юристів до здійснення міжнародної професійної діяльності.....	103
<i>Ключковська І. М., Козловська І. М., Якимович Т. Д.</i> Сучасний підручник як засіб інтеграції фундаментальних знань	109
<i>Кондрашов М. М.</i> Адаптивна фізична культура – запорука професійного успіху вчителя	114
<i>Писаревська О. В.</i> Стратегічна компетентність у структурі професійної компетентності юристів–міжнародників (на прикладі досвіду університетів Франції)	122
<i>Пришляк О. Ю.</i> Вплив правових теорій міжкультурної компетентності на практику професійної підготовки фахівців до міжкультурної взаємодії.....	129
<i>Русалкіна Л. Г.</i> Інтеграція фахових і лінгвістичних дисциплін як педагогічна умова якісної англомовної професійної підготовки майбутніх лікарів	136
<i>Савенко Л. П.</i> Сутність етнокультурного світогляду майбутніх учителів української мови і літератури.....	142
<i>Самодумська О. Л.</i> Діагностичний інструментарій перевірки формування готовності майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти	149
<i>Свиридюк В. П.</i> Навчання писемного мовлення студентів-філологів з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій	155
<i>Свіридюк О. Ю.</i> Сутність та структура поняття «готовність майбутніх офіцерів збройних сил України до застосування STEM-технологій у професійній діяльності»	162

15. Bergeron J., Desmarais L. et Duquette L. Les exercices communicatifs: un nouveau regard. P.: Ela. Etudes de linguistique appliquée. 1984. 56 p.
16. Canale M. and Swain M. Theoretical basis of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics. O.: Oxford university press. Vol. 1. 1980. 47 p.
17. Faerch C. and Kasper G. Strategies in Interlanguage Communication. NY.: Longman, 1983. 248 p.
18. Moirand S. Enseigner a communiquer en langue йtrangire, P.: Hachette, 1982. 192 p.
19. Vieillevoye S., Dozot C. & Rasson A-C., Rйseau 79: Quelques clйs de la rйussite d'йtudes juridiques, N.: Service de Pйdagogie Universitaire. 2012. 453 p.
20. Перелік очікуваних компетентностей рівня бакалавр, URL: http://cache.media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/Plan_licence/61/4/referentiel_227614.pdf.
21. Рйpertoire national des certifications professionnelles. URL: www.rncp.cncp.gouv.fr.

Pysarevska O. V.

STRATEGIC COMPETENCE IN THE STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF INTERNATIONAL LAWYERS (AS BASED ON THE EXPERIENCE OF FRENCH UNIVERSITIES)

The article sets to explore the notion of strategic competence of international lawyers, analyze its place in the structure of communicative competence and relations with other components of professional competence of lawyers, substantiate the topicality of formation and development of strategic competence of future specialists in the field of international law under the current globalization conditions. It was discovered that strategic competence researches are conducted in the context of different sciences, in particular, sociology, social philosophy, mathematics, psychology, pedagogy and sociolinguistics. The classification of key competencies in France was analyzed, and the key competencies for future lawyers were identified; they include methodological, ethical, communicative and informational competencies. Different definitions and the evolution of views on the notion of communicative competence, its structural components in the works of different scholars are presented. The author's view on the place of strategic competence in the structure of communicative competence and their place in the system of professional competence of international lawyers is outlined. The notion of professional communication of lawyers and component parts of its toolkit are considered. The components of strategic competence that are necessary for a specialist in the field of international law are investigated. «Expected» competencies for applicants who are going to enter law specialties of the universities of France as well as competencies which are formed during the studying of bachelor and master programmes courses are presented. Examples of requirements for the competencies of graduates of various areas of the International Law specialty at the universities of France are provided.

Key words: professional competence of lawyers; strategic competence, communicative competence, communicative strategy, higher education of France.

Дата надходження статті: «25» квітня 2019 р.

УДК 371.134

Пришляк О. Ю.*

**ВПЛИВ ПРАВОВИХ ТЕОРІЙ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
НА ПРАКТИКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

У статті актуалізовано доцільність теоретичного осмислення й практичного вирішення проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців у процесі їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти на основі вивчення й урахування провідних положень теорій міжкультурної взаємодії, що може суттєво допомогти в розробці теоретичних основ та реалізації практичних підходів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій.

У статті наведено основні положення теорії діалогу культур М. Бахтіна–В. Біблера та зарубіжних правових теорій міжкультурної комунікативної компетентності: теорії

*© Пришляк О. Ю.

підтримки іміджу (Face Negotiation Theory) обґрунтованої С. Тінг-Тумі (S.Ting-Toomey) в 1985 р. та теорії управління тривожністю і невизначеністю (Anxiety Uncertainty Management (AUM)), яка була розроблена В. Гудикунстом (W.Gudykunst) у 2005 р.

Розкрито основні положення теорії підтримки іміджу, згідно з якою в процесі міжкультурної взаємодії і, особливо, у конфліктних ситуаціях, імідж людини стикається з загрозою «його руйнування», «знищення», і тому людина для збереження свого емоційно-психологічного стану змушена рятувати або відновлювати його. Розкрито основні положення теорії управління тривожністю і невизначеністю, які базуються на припущенні, що в межах міжкультурної взаємодії і міжкультурної комунікації, коли людина зустрічається з невідомим, власне управління тривожністю та невпевненістю є ключовим фактором для досягнення успішної міжкультурної компетентності, міжкультурної взаємодії та міжкультурної комунікації.

Попри те, що основні положення теорій базуються на аналізі стилів міжкультурних конфліктів і спрямовані на пояснення поведінки індивідів у процесі міжкультурної взаємодії, вони набули вагомого визнання й поширення серед дослідників міжкультурної компетентності. Доведено, що розуміння й усвідомлене управління процесами управління тривожністю та невпевненістю дозволить майбутнім фахівцям більш успішно справлятися з власною тривожністю та невизначеністю в процесі міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, міжкультурна взаємодія, міжкультурна комунікація, теорія міжкультурної комунікативної компетентності, теорії діалогу культур, теорія управління тривожністю і невизначеністю, теорія підтримки іміджу.

У ХХІ ст. процес міжкультурної глобалізації явно прискорюється і стає незворотною тенденцією. Характерною ознакою для більшості країн світу все більше постає етнічне і культурне розмаїття. Наростання міграції, контактів між людьми різних культур у небачених раніше масштабах призводять до влиття в раніше монолітно етнічні народи нових етнічних груп зі своїми віруваннями, традиціями, звичаями, обрядами, святами тощо. У сучасних умовах все активніше відбувається проникнення культурних елементів європейської цивілізації в азійські й африканські культури, і навпаки, – обмін культурно-духовними цінностями між народами наростає, стає все більш інтенсивним. Це дозволяє говорити про початок формування світової культури як симбіозу різноманітних культур, а значить, – і нових підходів до їх осмислення.

Ми поділяємо наукову позицію В. Шейко стосовно того, що «кожну культуру як динамічну систему можна розглядати у двох аспектах: фактично досягнутої нею ефективності гомеостазу й потенційної здатності до адаптації, тобто в аспекті як би збереженого нею резерву пластичної мінливості, яка уможливорює вільний, незагальований прогрес до все більш високих форм і дій» [2, с. 118].

Осмислення процесу міжкультурної глобалізації викликає інтерес у представників різних наукових шкіл до питання теоретичних і практичних засад толерантної міжкультурної взаємодії, міжкультурної комунікації і формування міжкультурної компетентності фахівців різного профілю.

На початку ХХІ ст. детальний аналіз теорій міжкультурної компетентності було здійснено Р. Вайсманом (R.Wiseman) [11], у довіднику з міжнародної та міжкультурної комунікації (Handbook of International and Intercultural Communication). Зокрема, дослідник запропонував уживати термін «правові теорії міжкультурної компетентності» до двох теорій, а саме: теорії управління тривожністю та невизначеністю та теорії підтримки іміджу, суть яких ми плануємо розкрити в запропонованій статті.

На теренах пострадянського простору однією із найбільш поширених теорій, яка обґрунтовує необхідність і доцільність формування міжкультурної компетентності, є теорія діалогу культур М. Бахтіна – В. Біблера [1]. Проте здійснений нами в процесі дослідження аналіз зарубіжних досліджень свідчить, що на рубежі ХХ – ХХІ століть

зарубіжними дослідниками розроблені численні теорії, які обґрунтовують концепції міжкультурної взаємодії та міжкультурної компетентності, і які, на жаль, не набули належного висвітлення й поширення в Україні, тому вважаємо за доцільне в здійснюваному нами аналізі коротко зупинитися на аналізі теорії діалогу культур М. Бахтіна – В. Біблера й перейти до характеристики так званих правових теорій міжкультурної взаємодії: теорії управління тривожністю та невизначеністю та теорії підтримки іміджу.

У кінці 1970-х років В. Біблер під враженням ознайомлення з працею «вчителів-діалогістів» розробив цілісну концепцію нової школи, яку назвав «Школою діалогу культур» («ШДК»). Уважаємо за необхідне зауважити, що в цій концепції поняття діалог і культура мають особливий, специфічний сенс (і не тільки не збігаються із загальноприйнятим їх трактуванням, але й радикально його переосмислюють), що є важливим для розуміння суті теорії діалогу культур. У 1987 В. Біблер виклав свою концепцію в серії доповідей під загальною назвою «Діалог культур і школа XXI століття». Основні положення цієї концепції можна сформулювати таким чином: «Багатоголосся світу існує в індивідуальній свідомості у формі внутрішнього діалогу; діалог є позитивним змістом свободи особистості. Діалог виступає в цій системі і як форма організації навчання, і як принцип організації самого змісту освіти і науки. Послідовність класів у загальноосвітній школі має відповідати послідовності основних історичних культур (античної, середньовічної тощо). Навчання в кожному навчальному циклі має базуватися на основі внутрішнього діалогу, «зав'язаного» навколо основних «точок подиву» і вихідних загадок буття і мислення: загадки слова, загадки числа, загадки явища природи, загадки Я-свідомості, загадки моменту історії» [там само].

Згідно з трактуванням В. Біблера, процес освіти і навчання має базуватися не на підручниках, а на реальних текстах відповідної культури. Ігровими зосередженнями відповідної культури є фізичні ігри, словесні ігри з елементами поезики, художній образ, елементи ручної праці, ремесла, музика, театр тощо. Учитель у процесі діалогу ставить навчальну проблему, вислуховуючи всі варіанти і докази, допомагає виявити різні форми логіки різних культур і сформулювати точку зору.

Концепція В. Біблера передбачала зовсім інше бачення «гуманітаризації» шкільної освіти. На думку дослідника, моральність, мистецтво, теорія (наука) утворюють єдність у цілісності культури й не можна античну культуру зрозуміти, як культуру без трагедії, без математики Піфагора; так само як культуру Нового часу не можна зрозуміти без науки і без європейського роману. Згідно з концепцією «Школи діалогу культур» наука (фізика, математика тощо), у новій школі має бути не «скорочена в обсязі» й відсунута на другий план, а вивчатися як суттєвий компонент культури [там само].

Зокрема, згідно з теорією діалогу культур М. Бахтіна-В. Біблера, автор-педагог разом з дітьми кожного нового першого класу має виявити якусь наскрізну проблему, спроможну стати в конкретному випадку основою десятирічної програми навчання дитини. Ця проблема – це особливий осередок здивувань; унікальне, неповторне, непередбачуване для кожної малої групи кожного нового покоління, явище, що поступово втягує в себе всі інші проблеми, предмети, епохи, культури в їхньому цілісному діалогічному поєднанні. На думку дослідників, завдяки такому підходу кожного разу по-новому, у кожній малій групі (і в кожній індивідуальності) буде формуватися особливий міжкультурний діалог. Згідно із задумом дослідників, після закінчення школи стан подиву, здивування має зберігатися й поглиблюватися в людини протягом усього життя [1].

У міжнародній практиці значного визнання й поширення набула одна із теорій міжкультурної комунікативної компетентності – теорія підтримки іміджу («збереження обличчя») (Face Negotiation Theory), обґрунтована С. Тінг-Тумі (S. Ting-Toomey) [9] у 1985 р. Незважаючи на те, що основні положення теорії базуються на аналізі стилів

міжкультурних конфліктів і спрямовані на пояснення поведінки індивідів у процесі міжкультурної взаємодії, вона набула вагомого визнання й поширення серед дослідників міжкультурної компетентності. Теорія позиціонує поняття іміджу, «обличчя» або самосприйняття як універсальне явище, яке зустрічається в будь-якій культурі. Згідно з цією теорією, у процесі міжкультурної взаємодії і, особливо, у конфліктних ситуаціях, імідж людини або імідж «обличчя» стикається зі загрозою «його руйнування», «знищення», і людина для збереження свого емоційно-психологічного стану змушена рятувати або відновлювати його. Імідж, у розумінні С. Тінг-Тумі, – це публічний образ, який кожен член суспільства використовує в процесі взаємодії з іншими людьми. Це образ людини, що проектується на ситуацію відносин, або ідентичність, яка спільно визначається учасниками комунікації. Суть теорії базується на твердженні, що кожна людина намагається вигідно презентувати себе в соціумі та практикує при цьому низку комунікативних форм поведінки, спрямованих на досягнення цієї мети.

Базуючись на аналізі стилів міжкультурних конфліктів, теорія підтримки іміджу розглядає конфлікт, зокрема міжкультурний конфлікт, як ситуацію, яка вимагає активного «управління кожною особою» з двох взаємозалежних сторін конфлікту. У якості одного з основних методів вивчення поведінки в конфлікті С. Тінг-Тумі використовувала опитування, у якому містилося п'ять суджень, що відповідають певним стилям поведінки в конфлікті. Під час експерименту учасникам пропонувалося оцінити ймовірність вибору тієї чи іншої стратегії поведінки під час конфлікту з представником іншої культури. (Ting-Toomey, 1988) [9]. З моменту обґрунтування ця теорія неодноразово редагувалася, зокрема, вона зазнала значного уточнення й доповнення у 2005 році (Ting-Toomey, 2005) [8].

Згідно з основними положеннями теорії, одним із провідних факторів, що впливає на поведінку людини, є культура, до якої вона належить. Індивід має тенденцію відображати певну культуру під час конфлікту. Існують два аспекти, за якими класифікуються стилі конфлікту – індивідуалістичний і колективістський. Ґрунтуючись на цих вимірах, дослідницею виокремлено п'ять стилів спілкування в конфлікті: 1) догляд – колективістський підхід – низький рівень турботи як про себе, так і про інших; 2) вчинки – колективістський підхід, що характеризується низьким рівнем турботи про себе й високим рівнем турботи про інших; 3) суперництво – індивідуалістичний підхід – висока турбота про свої інтереси при низькій турботі про інтереси інших; 4) компроміс – індивідуалістичний підхід – середній рівень турботи як про свої, так і про чужі інтереси; 5) співпраця – індивідуалістичний підхід – висока турбота про себе в поєднанні з високою турботою про інших; 6) емоційний вияв – вираження почуттів людини з метою контролю і врегулювання конфлікту; 7) допомога третій стороні – вирішення конфліктів шляхом залучення допомоги третіх осіб; 8) пасивна агресія – реакція на конфлікт обхідним шляхом, непряме звинувачення [8].

С. Тінг-Тумі виокремила три види стратегії вирішення конфліктів: інтегративну, дистрибутивну й пасивно-непряму. Інтегративна тактика вирішення конфлікту включає в себе такі стилі поведінки: співпраця і компроміс – і відображає взаємну турботу про опонента й про врегулювання конфлікту. При обранні цієї тактики відбувається взаємодія з іншою людиною, залученою в конфлікт, бажаючи знайти оптимальне рішення для обох сторін. Прикладом використання інтегративної тактики є вислуховування інших, повага до їхніх почуттів і подання власної точки зору таким чином, щоб це сприяло врегулюванню. Дистрибутивна тактика базується на стилі суперництва під час конфлікту; при цьому підкреслюється влада одного індивіда над іншим. Цей стиль відображає високу турботу про власний імідж. Пасивно-непряма тактика узгоджується зі стилями догляду та поступок і відображає турботу про іншого.

Теорія підтримки іміджу перевірена й знайшла широке застосування в царині міжкультурної комунікації і конфліктології. Уважаємо за доцільне зауважити,

що дослідники з інших сфер також уважають цю теорію актуальною. Незважаючи на те, що автор і прихильники теорії підтримки іміджу основну увагу зосереджують на міжкультурному конфлікті (і ця теорія використовується переважно в дослідженнях міжкультурних конфліктів (Дж. Оцель та ін.) [7], вона по праву займає чільне місце серед провідних теорій міжкультурної компетентності. Зокрема, згідно з висловлюваннями С. Тінг-Тумі, Д. Ландіс, Дж. Беннет та ін. (S. Ting-Toomey, D. Landis, J. M. Bennett, M. J. Bennett) [10], однією з переваг цієї теорії є можливість створення на її основі навчальних програм усвідомленої поведінки в процесі міжкультурної взаємодії та в міжкультурних конфліктах, зокрема, навчання майстерності здійснення міжнародних переговорів, посередництва в міжкультурних конфліктах, управління міжкультурними розбіжностями. Теорія може успішно застосовуватися в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій для успішної діяльності в полікультурному середовищі.

У контексті аналізу проблеми формування міжкультурної компетентності особливе значення мають такі основні положення і висновки теорії підтримки іміджу: 1) у всіх культурах взаємодія і комунікація базуються на прагненні зберегти «власний імідж», «зберегти обличчя» в процесі взаємодії і спілкування; 2) підтримувати імідж є особливо проблемно в ситуації невизначеності, коли ідентичності учасників комунікації піддаються оцінці або сумніву; 3) представники індивідуалістичних культур приділяють більше уваги збереженню власного іміджу, а представники колективістських культур – іміджу опонента; 4) підтримка іміджу обох співрозмовників залежить від культурних норм, індивідуальних особливостей, а також від ситуаційних чинників; 5) прагнення до збереження іміджу впливає на поведінку в міжкультурному конфлікті; 6) основною причиною міжкультурного конфлікту є відсутність взаєморозуміння або недостатність знань про іншу культуру [9].

У контексті теоретичного осмислення й практичного вирішення проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій у закладах вищої освіти доцільно опиратися на положення теорії стосовно того, що міжкультурну компетентність можна в певній мірі трактувати й через поняття «власний образ», «власний імідж», а формування, збереження поняття «власного образу», «власного іміджу» досягається шляхом інтеграції знань, умінь і навичок міжкультурного спілкування й міжкультурної взаємодії.

Уважаємо, що в контексті теоретичного осмислення й практичного вирішення проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій особливої уваги заслуговує теорія управління тривожністю та невизначеністю (ТУТН) (Anxiety Uncertainty Management (AUM)), яка вперше була розроблена В. Гудикунстом (W.Gudykunst) у 2005 [4]. Дослідник обґрунтував її на основі аналізу прагнення людини бути уважною та ефективно керувати тривожністю, що виникає в результаті невпевненості та природного хвилювання людини в процесі міжкультурної взаємодії. Теорія була розроблена для визначення ефективності спілкування людей на основі збалансування (зменшення та нівелювання) їхньої тривожності та невизначеності в соціальних ситуаціях. В. Гудикунст уважав, що для успішної міжкультурної взаємодії і комунікації має відбутися процес зменшення стану тривожності, невпевненості та невизначеності. Припущення дослідника ґрунтується на тому, що в межах міжкультурної взаємодії і міжкультурної комунікації, коли людина зустрічається з невідомим, власне управління тривожністю та невпевненістю є ключовим фактором для досягнення успішної міжкультурної компетентності, міжкультурної взаємодії та міжкультурної комунікації [4].

Для побудови своєї теорії В. Гудикунст використав два типи теоретичних тверджень: аксіоми та теореми. Загальновідомо, що аксіоми – це висловлювання, що передбачають характеристику прямих причинно-наслідкових зв'язків між змінними. Аксіоми можна комбінувати для отримання теорем. У поєднанні аксіоми та теореми

утворюють теорію «випадкового процесу». На думку дослідника, діалектичні процеси впливають на значну частину нашої комунікації в межах конкретних міжкультурних взаємодій; невизначеність передбачає діалектику між передбачуваністю та новизною.

Формуючи аксіоми для теорії управління тривожністю та невизначеністю, В. Гудикунст виходив із припущення, що прагнення керувати тривогою та невизначеністю є основними чинниками, що впливають на ефективність спілкування. Інші змінні (наприклад, Я-концепція, мотивація взаємодії з незнайомцями, реакція на незнайомців, соціальна категоризація незнайомців, ситуаційні процеси, зв'язки з незнайомими людьми, етична взаємодія, усвідомленість та ефективне спілкування) трактуються дослідником, як «поверхневі чинники» ефективного взаємодії та спілкування. Вплив цих «поверхневих чинників» на ефективність взаємодії та спілкування опосередковується через тривогу та невпевненість. Розуміння й усвідомлене управління цими процесами, на думку дослідника, дозволяє нам успішно справлятися з власною тривожністю та невизначеністю.

При обґрунтуванні теорії В. Гудикунст використав 47 аксіом у ролі будівельних блоків для теорем управління тривожністю та невизначеністю. Аксіоми можна розглядати, як найменші загальні знаменники, з яких виведені всі причинно-наслідкові теореми. Для кращого розуміння суті обґрунтованих дослідником аксіом, розглянемо декілька з них. Наприклад, аксіома 1 носить назву «Вербальна комунікація», її суть полягає в такому твердженні: урахувавши високий рівень невизначеності, який існує на початку міжкультурного контакту між незнайомими людьми, у міру збільшення тривалості словесного спілкування рівень невизначеності у відносинах між ними буде зменшуватися. У міру подальшого зменшення невизначеності збільшуватиметься (зростатиме) тривалість словесного спілкування.

Аксіома 2 подана дослідником під назвою «Невербальна теплота». Її суть полягає в такому твердженні: зі збільшенням невербального спілкування рівень початкової невпевненості зменшуватиметься. Окрім того, зниження рівня невизначеності призведе до збільшення невербальної виразності. Аксіома 3 («Пошук інформації»), яка подана дослідником у такій редакції: високий рівень невизначеності спонукає до пошуку інформації; зі зменшенням рівня невизначеності потреба в пошуку інформації зменшується. Аксіома 4 («Саморозкриття») – високий рівень невизначеності у відносинах спричиняє зниження рівня близькості спілкування. Низький рівень невизначеності сприяє високому рівню близькості спілкування. Аксіома 5 («Взаємність») – високий рівень невизначеності в процесі взаємодії чи комунікації призводить до низьких показників результативності. Низький рівень невизначеності призводить до високого рівня взаємодії чи спілкування. Аксіома 6 («Подібність») – подібність між людьми зменшує невизначеність, тоді як несхожості (відмінності) призводить до збільшення невизначеності. Суть аксіоми 7, яка подана дослідником під загальною назвою «Симпатія», полягає у твердженні: високий рівень невизначеності зменшує симпатію; і навпаки – зменшення невизначеності призводить до зростання симпатії [4].

Незважаючи на те, що ця теорія неоднозначно була сприйнята в науковому співтоваристві і зазнає критики з боку низки дослідників, наприклад М. Йошітаке (M. Yoshitake) [12], вона широко використовується протягом багатьох років у численних емпіричних дослідженнях з проблем міжкультурної взаємодії та міжкультурної комунікації, (наприклад, у дослідженнях П. Дюронто, Т. Нішіда і С. Накаями (P. Duronto, T. Nishida, S. Nakayama); Л. Ні та К. Ванг (L. Ni, Q. Wang) [3], у тому числі в дослідженнях, які сприяють поглибленню й розширенню основних положень теорії, зокрема, у дослідженнях Дж. Нюліп (J. Neuliep) [5].

Отже, процеси міграції та культурної глобалізації сприяють прискоренню створення полікультурного суспільства в різних країнах. Не є винятком і Україна. Соціально-етнічне середовище сучасної України об'єктивно стає все більше мультикультурним, що актуалізує потребу формування міжкультурної компетентності

фахівців будь-якого профілю, проте це особливо стосується фахівців соціономічних професій.

Необхідною передумовою теоретичного осмислення й практичного вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців до виконання професійних функцій у мультикультурному середовищі є формування міжкультурної компетентності. Аналіз вітчизняних надбань й уведення в науковий обіг зарубіжних теорій міжкультурної комунікативної компетентності: теорії підтримки іміджу та теорії управління тривожністю і невизначеністю – сприятимуть кращому теоретичному осмисленню й практичному вирішенню завдань підготовки фахівців до роботи в полікультурному середовищі. Це і є перспективою подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры. Два философских введения в XXI век. М., 1991. 413 с.
2. Шейко В. М., Богуцький В. М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації: др. пол.. XIX – поч. XXI ст.: монографія. К.: Генеза, 2005. 592 с.
3. Duronto P. M., Nishida T., Nakayama S. I. Uncertainty, anxiety, and avoidance in communication with strangers. *International Journal of Intercultural Relations*. 2005. 29(5). Pp. 549–560.
4. Gudykunst W. B. An anxiety/uncertainty management (AUM) theory of effective communication: Making the mesh of the net finer. In W. B. Gudykunst (Ed.). *Theorizing about intercultural communication*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2005. Pp. 281–322.
5. Neuliep J. W. The relationship among intercultural communication apprehension, ethnocentrism, uncertainty reduction, and communication satisfaction during initial intercultural interaction: An extension of Anxiety Uncertainty Management (AUM) theory. *Journal of Intercultural Communication Research*. 2012. 41(1). Pp. 1–16.
6. Ni L., Wang Q. Anxiety and uncertainty management in an intercultural setting: The impact on organization-public relationships. *Journal of Public Relations*. 2011. 23(3). Pp. 269–301.
7. Oetzel, J., Meares, M., Myers, K. K., Lara, E. Interpersonal conflict in organizations: Explaining conflict styles via face-negotiation theory. *Communication Research Reports*. 2003. Vol. 20 (2). Pp. 106–115.
8. Ting-Toomey S. *Theorizing about intercultural communication*. Newbury Park, CA: Sage. 2005. Pp. 71–92.
9. Ting-Toomey S. Intercultural conflicts: A face-negotiation theory. In Y. Y. Kim and W. B. Gudykunst (Eds.). *Theories in intercultural communication*. Newbury Park, CA: SAGE, 1988. Pp. 213–235.
10. Ting-Toomey S., Landis D., Bennett J. M., Bennett M. J. Translating conflict face-negotiation theory into practice. *Handbook of intercultural training*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2004. Pp. 217–248.
11. Wiseman R. L. Intercultural communication competence. In W. B. Gudykunst and B. Moody (Eds.). *Handbook of international and intercultural communication*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2002. Pp. 207–224.
12. Yoshitake M. Anxiety/uncertainty management (AUM) theory: A critical examination of an intercultural communication theory. *Intercultural Communication Studies*. 2002. № 11. Pp. 177–193.

Pryshlyak O. Yu.

THE INFLUENCE OF LEGAL THEORIES OF INTERCULTURAL COMPETENCE ON THE PRACTICE OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS TO INTERCULTURAL INTERACTION

The article actualizes the expediency of theoretical understanding and practical solution of the problem of formation of intercultural competence of future specialists in the process of their professional training in higher education institutions on the basis of studying and taking into account the leading principles of the theories of intercultural interaction, which can significantly help in the development of theoretical foundations and implementation of practical approaches to the formation of intercultural competence of future specialists of socioeconomic professions.

The article presents the basic principles of the Theory of dialogue of cultures of M. Bakhtin–B. Bibler and foreign legal theories of intercultural communicative competence: Face Negotiation

Theory by S. Ting-Toomey (1985) and Anxiety Uncertainty Management Theory (AUM) by W. Gudykunst (2005).

The basic principles of Face Negotiation Theory are revealed according to which in the process of intercultural interaction and, especially in conflict situations, the image of the person faces the threat of «its destruction», and therefore the person is forced to save or restore it in order to preserve his/her emotional and psychological state. The basic principles of Anxiety Uncertainty Management Theory are revealed, based on the assumption that in the context of intercultural interaction and intercultural communication, when a person encounters the unknown, their own management of anxiety and uncertainty is a key factor in achieving successful intercultural interaction and intercultural competence.

Although the main points of the theories are based on the analysis of styles of intercultural conflict and aimed at explaining the behavior of individuals in the process of intercultural interaction, they have gained considerable recognition and dissemination among researchers of intercultural competence. It is proven that understanding and management of anxiety and uncertainty processes will enable future professionals to cope more successfully with their own anxiety and uncertainty in the process of intercultural interaction.

Key words: intercultural competence, intercultural interaction, intercultural communication, theory of intercultural communicative competence, Theories of dialogue of cultures, Face Negotiation Theory, Anxiety Uncertainty Management Theory.

Дата надходження статті: «20» квітня 2019 р.

УДК 811.111'276.6:614.233.4

Русалкіна Л. Г.*

ІНТЕГРАЦІЯ ФАХОВИХ І ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ЯКІСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Необхідність розширення й вдосконалення підготовки в системі вищої медичної освіти диктувалася переходом вищої школи до нової освітньої парадигми, що спрямована на досягнення певного рівня навченості окремої особистості майбутнього лікаря й суспільства в цілому. З іншого боку, загальний сучасний стан медичних наук потребує застосування інтеграційного підходу до вивчення складних біологічних процесів, що відбуваються в організмі людини, засвоєння принципово нових підходів до діагностики, профілактики, лікування, до розуміння природи людини в загальному, для цього конче необхідною є англomовна професійна підготовленість студентів медичних вишів.

У статті позиційовано концепт «інтеграція фахових і лінгвістичних дисциплін» як одну з педагогічних умов англomовної професійної підготовленості майбутніх лікарів. Педагогічну інтеграцію в медичному ЗВО розглядаємо як єдність цілей, принципів, змісту і форм організації процесу навчання і виховання, спрямовану на формування системності й узагальненості знань майбутніх лікарів.

Розкрито поняття «міждисциплінарні зв'язки». Установлено, що використання знань суміжних дисциплін на заняттях англійської мови в медичному ЗВО й у самостійній роботі студентів-майбутніх лікарів вимагає від викладача належного знання предмета, що допоможе сформувати навички вільної й кваліфікованої роботи з освітньою, науковою й спеціальною медичною літературою. Розглянуто технологію навчання, засновану на міждисциплінарному підході. Доведено, що за умов належних педагогічних дій міжпредметні зв'язки не лише сприяють систематизації освітнього процесу й підвищенню міцності засвоєння знань студентами, але й стимулюють пізнавальний інтерес студентів до навчання. У результаті

*© Русалкіна Л. Г.